

Emlékezés Bruckner Győzőre (1877-1962), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Győző Bruckner (1877-1962), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Bruckner Győző jogtudós, jogakadémiai tanár, a jogtörténet, az egyházjog és a történelem nemzetközileg is ismert jeles művelője 1877. július 27-én született Felsőlövön (Vas vármegye). 1962. április 7-én hunyt el Budapesten.

Bruckner Győzőt a Magyar Tudományos Akadémia 1926-ban választotta levelező tagjává. Akadémiai székfoglaló előadását „Kray Jakab a késmárki vértanú, szereplése és diplomáciai működése II. Rákóczi Ferenc szolgálatában” címmel tartotta 1927. május 16-án. Az előadás nyomtatásban még ebben az évben megjelent kibővítve, 98 oldal terjedelemben a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában Budapesten.

1949. október 31-én politikai okokból elvesztette levelező tagságát a Magyar Tudományos Akadémián és annak tanácskozó tagja lett, ami ténylegesen az MTA tagság megszűnését jelentette. 1989. május 9-én állította vissza a Magyar Tudományos Akadémia Bruckner Győző levelező tagságát.

Bruckner Győző középiskolai tanulmányait a felsőlövői, a késmárki és a soproni evangélikus líceumban végezte. Középiskolai tanári és bölcsészdoktori diplomát 1901-ben szerzett a budapesti tudományegyetemen. Doktori értekezése „Galeotto Marzio „De egregie, sapienter et jocose dictis ac factis Matthiae regis” című műve, mint művelődéstörténeti kútfő” címmel, Budapesten a Művelődéstörténeti Értekezések első számában jelent meg.

Tanulmányokat folytatott a strassburgi egyetemen is. Az első világháború kitörésének első hónapjaiban, 1914-ben a párizsi egyetemen képezte magát tovább.

Az első világháború után pedig több alkalommal tanulmányutat és levéltári kutatásokat végzett Németországban, Svédországban és Olaszországban. Említést érdemel, hogy Bécsben a Történelmi Kutató Intézet tagjaként hosszabb időn át végzett kutatásokat a közös pénzügyminisztériumi levéltárban.

Bruckner Győző 1906-ban vette feleségül Farkas Gizellát. Farkas Gizella író volt, aki két könyvet is publikált. Egyik unokaöccse, akinek neve ugyancsak Bruckner Győző (1900-1980), Kossuth díjas kémikus, nemzetközileg is elismert gyógyszervegyész, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára volt.

Az első világháborúban, 1914. augusztus 1-je 1918. december 10-e között harctéri szolgálatot teljesített.

Bruckner Győző tanári pályájának első állomása 1902. október 1-jétől az eperjesi evangélikus kollégium volt. Az 1902/1903. évi tanévben a kollégium helyettes tanára volt. 1903-tól 1920-ig az iglói evangélikus főgimnáziumban működött. 1910-ben lett az eperjesi evangélikus jogakadémia magántanára.

1914-ben szerzett egyetemi magántanári képesítést a kolozsvári tudományegyetemen a Felvidék művelődéstörténete tárgykörből. 1926-tól a debreceni egyetemen magántanárként ugyanezt a tárgyat oktatta. A debreceni egyetemen 1941-ben címzetes nyilvános rendkívüli tanár lett.

A második világháborút követően, 1946-ban, miután a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán a magyar alkotmány- és jogtörténeti tanszék megüresedett, a kar egyhangú meghívás alapján egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezésre terjesztette fel Bruckner Győzöt a vallás-és közoktatásügyi miniszterhez, Keresztúry Dezsőhöz (1904-1996). A Köznevelési Tanács azonban nem javasolta Bruckner Győző egyetemi tanári kinevezését magas korára való tekintettel. Ugyanakkor Bruckner tudományos érdemeit teljes mértékben elismerte. Ezért az 1947/1948. évi tanévben a debreceni egyetem címzetes (tehát nem rendes) nyilvános rendes tanáraként tartotta előadásait Debrecenben.

Bruckner Győző 1920. szeptember 1-jétől, a Trianoni Békeszerződés aláírását követően az Eperjesről Miskolcra áttelepült evangélikus jogakadémia nyilvános rendes tanára lett. Eperjesen és Miskolcon magyar alkotmány- és jogtörténetet, az evangélikus egyházjogot és a történeti filozófiát adott elő.

Bruckner Győző 1922-ben sikertelenül pályázott a debreceni egyetem ókortörténeti tanszékére. A következő évben 1923-ban megválasztották a miskolci evangélikus jogakadémia dékánjává. Ezt a tisztségét több mint húsz éven át, 1944-ig töltötte be. A második világháborút követően, az evangélikus egyház részéről támogatás elmaradása miatt nem került sor újraválasztására. Dékáni működése alatt átszervezte és magas tudományos szintre emelte a jogakadémiát. Különös figyelmet fordított a hallgatók tudományos igényű munkáinak publikálására, melynek fóruma az általa alapított Jogakadémiai Szeminárium *Értekezései* című sorozat volt. Ebben a kiadványsorozatban 1936-ig 81 tanulmányt publikálására került sor.

Jelentős szerepet vállalt a miskolci és a hazai közéletben is. A miskolci Lévay József Közművelődési Egyesület Irodalmi Szakosztályának elnöki tisztségét töltötte be 1926 és 1932 között. Tagja volt a Magyar Külügyi Társaság elnöki tanácsának is. 1934 és 1937 között az Egyetemes Evangélikus Zsinatnak is tagja volt.

Említést érdemel, hogy Bruckner Győző a Magyar Tudományos Akadémia történelmi bizottságának rendes, a Magyar Történelmi Társulat választmányának választott, a Magyar Történelmi Társulat „Magyarország újabb-kori történetének forrásai” nevet viselő szakbizottságának pedig állandó tagja volt.

Szerkesztésében jelent meg 1925-ben a *Confessio Augustana* hitvallás négy századik évfordulójára kiadott Berzeviczy Emlékkönyv, amely Lipcsében német nyelven is megjelent.

1925 januárjában elindította és szerkesztette egészen 1944-ig a Miskolci Jogászélet című, első vidéki tudományos jog- és államtudományi szakfolyóiratot. Ugyancsak szerkesztette a Miskolci Jogakadémia *Értekezéseinek Tárá*t és a Miskolci Jogászélet Könyvtárát. Szerkesztője volt továbbá 1923 és 1944 között a miskolci evangélikus jogakadémia almanachjának.

1941-ben a szegedi egyetemen a szakirodalom művelése és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismerésül megkapta az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet.

Széles körű történeti, jogtörténeti és egyházi irodalmi munkásságot fejtett ki. Munkái századunk második évtizedében is az evangélikus egyház jogforrástani (fontes iuris) kutatásai alapműveinek tekinthetők. Jelentősek az állam és egyház közjogi kapcsolatával foglalkozó munkái is.

Bruckner Győző vizsgálta a néprajz és a hagyományos értelemben felfogott jogtörténet közötti kapcsolatot is. A külföldi, elsősorban a német és a francia szakirodalomra utalva szorgalmazta, hogy a néprajz tudományos eredményeire a magyar jogtörténet művelői is legyenek figyelemmel. Különös figyelmet szentelt a felvidéki (Oberungarn) városi jogok (Stadtrechte) egyes intézményeinek. Tanulmányt publikált a szepesi jogkönyv (Zipser Willkür) egyik kéziratáról is. Munkáiban gazdag helytörténeti adatokon keresztül mutatta be a kor országos és nagypolitikai folyamatait. Akadémiai székfoglaló értekezésében II. Rákóczi Ferenc pénzügyeit tekintette át. Kray Jakab volt a fejedelem egyik pénzügyi szakértője, akinek számadásai a fejedelmi kormányzat külkapcsolataira is fényt derítettek. Említést érdemel, hogy a székfoglaló előadás kibővített szövege a hazai történettudományban kedvező visszhangra talált.

A gazdasági, művelődéstörténeti és az állam működésére vonatkozó eredeti források elemzésére alapította következtetéseit. Jelentős a protestáns egyháztörténettel foglalkozó tudományos munkássága is.

„Gusztáv Adolf svéd király világtörténelmi jelentősége” című 1932-ben megjelent munkája Svédországban is figyelmet keltett. Ez volt az első munka, amely a svéd uralkodó munkásságáról Magyarországon, magyar nyelven jelent meg. Bruckner áttekintette a király alkotmányjogi reformjait is. Szerzője volt „A svéd alkotmány” című, 1928-ban megjelent munkának is. Bruckner Győző ezekkel a munkáival megalapozta Magyarországon az észak-európai alkotmánytörténeti (jogtörténeti) kutatást.

Bruckner Győző „Magyar alkotmány és jogtörténelem” címen tartott miskolci jogakadémiai előadásai nyomtatásban is közzétette. 1935-ben publikálta „Alkotmány- és jogtörténet” című tankönyvét. Az első kiadást 1939-ben második kiadás követte. Sajnos kiadatlanul maradt „Az 1848: XX. tc. és harcok annak végrehajtásáért (Okmánytárral)” című munkája. A tanulmányt a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának 1949. március hó 14-én tartott felolvasó ülésén ismertette. A Magyar Tudományos Akadémia politikai indíttatású átszervezése miatt azonban a kiadásra már nem kerülhetett sor.

Jelentős mértékben Bruckner Győző érdeme az, hogy II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai hamvaival együtt Thököly Imre hamvai is Magyarországra kerültek. Cikkek, tanulmányok publikálásával szorgalmazta Thököly Imre hamvainak Késmárkra hozatalát és Késmárkon történő újratemetését, melyre 1906. október 30-án került sor.

Bruckner Győző igen széles spektrumú, történelmi, jogtörténeti és egyházi munkái, melyeknek tekintélyes hányada idegen nyelven is publikálásra került, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt ma is figyelmet érdemelnek.

Bruckner Győző főbb munkái

Galeotto Marzio „De egregie, sapienter et jocose dictis ac factis Matthiae regis” című műve, mint művelődéstörténeti kútfő. Budapest, 1901.; Báró Thököly Sebestyén és a bécsi béke.

Igló, 1906.; Késmárk szabad királyi város műemlékei. Eperjes, 1908.; Késmárk és a Thököly család. Lőcse, 1909. (német nyelvű kiadás: Lőcse, 1910.); A soltészesség intézménye a Szepességen. Békefi-Emlékkönyv. Dolgozatok Békefi Rémig egyetemi tanári működésének emlékére. Budapest, 1912. 106-117. old.; A szepesi szász nép. Budapest, 1913.; A szepesváraljai 1614 évi zsinat és kánonjai. Nyíregyháza, 1914.; Gróf Thököly Imre késmárki udvartartása. Lőcse, 1914.; A reformáció és ellenreformáció története a Szepességen. I. (1520-1745-ig). Budapest, 1922.; A Thököly család késmárki magánföldesurasága. Pécs, 1925.; Magyarország belső állapota a mohácsi ütközet előtt. In: Mohácsi Emlékkönyv. (szerk. Lukinich I.). Budapest, 1926.; Kray Jakab, a késmárki vértanú szereplése és diplomáciai működése II. Rákóczi Ferenc szolgálatában. Akadémiai székfoglaló értekezés. Budapest, 1927.; A svéd alkotmány. Miskolc, 1928.; Ferenc Ferdinánd trónörökös magyarországi politikai tervei. Miskolc, 1929.; Az 1530. évi augsburgi birodalmi gyűlés. Miskolc, 1930.; Emlékkönyv az Ágostai Hitvallás Négyszázados Évfordulója Ünnepeére. (szerk.). Miskolc, 1930. (német nyelven is megjelent: Gedenkbuch anlässlich der 400-jährigen Jahreswende der Confessio Augustana. Von den Professoren der evang. Hochschule für Rechts- und Staatswissenschaften in Miskolc vorher Eperjes. Lipcse, 1930.); A Confessio Augustana és magyarországi variánsai. Miskolc, 1930. (német nyelvű kiadás: Lipcse); Felsőmagyarország evangélikus egyházközségeinek elszakítása és a szlovenszkói ágostai hitvallású egyház alkotmánya. Miskolc, 1930. (német nyelven is megjelent); A középkori partikuláris jogfejlődés és a selmeci városi és bányajog. Miskolc, 1934.; A magyarországi evangélikus zsinatok. Budapest, 1934.; Alkotmány- és jogtörténet. Budapest, 1935. (második kiadás: Budapest, 1939.); A magyarhoni evangélikus egyház egyházkerületeinek beosztása történelmi és egyházjogi megvilágításban. Miskolc, 1937.; Leitmotive der neuen ungarischen evangelischen Kirchengesetze 1934-37. Miskolc, 1940.; Leitgedanken der Rechtsbildung der ungarischen evangelischen Kirche seit dem Weltkrieg. Halle, 1940.; A késmárki céhek jog- és művelődéstörténeti jelentősége. Okirattárral (1515-1757). Miskolc, 1941.; A magyarhoni evangélikus egyházjog fejlődésének legújabb vezérelvei az 1934-37-iki egyházi törvényekben. In: Notter A. Emlékkönyv. Budapest, 1941. 113-146. old.; Lelkészi becsületsték és a Spruchkollégium az evangélikus Egyházjog tükrében. Miskolc, 1942.; Az árumegállító jog tartalma, gazdasági jelentősége és kulturális hivatása felsőmagyarországi városainkban. Miskolc, 1943. és A miskolci jogakadémia múltja és kulturmunkássága 1919-1949. (szerk. Novák I.) Miskolc, 1996. (megjelent a szerző halála után).

Felhasznált irodalom

Tóvári J. - Berecz J.: A jogakadémia és könyvtárának szerepe Miskolc kulturális életében a két világháború között. Könyvtárosi Krónika. III. Miskolc, 1981.

Stipta I.: A miskolci jogakadémia működésének első évtizede (1919-1929). Borsodi Szemle 1985.

Stipta I.: A miskolci jogakadémia működésének második évtizede (1929-1939). Borsodi Szemle 1985.

Stipta I.: A miskolci jogakadémia működésének harmadik évtizede (1939-1949). Borsodi Szemle 1987.

Boleratzky L.: Harminc éve halt meg Dr. Bruckner Győző. Lelkipásztor 1992

Stipta I.: Bruckner Győző, a miskolci jogakadémia dékánja. In: A miskolci jogakadémia múltja és kultúrmunkássága (1919-1949). (sajtó alá rendezte: Novák I.) Miskolc, 1996.

Szabó B.: A szepesi jog forrásai. In: Jogtörténeti tanulmányok. VIII. kötet. Pécs, 2005. 443-463. old.

Hollósi G.: A debreceni Jog- és Államtudományi Kar története (1914-1949). Debrecen, 2007.

Stipta I.: A Miskolci Evangélikus Jogakadémia (1919-1949). In: A Pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete 1833-1923. (szerk. Kajtár I. és Pohánka É.). Pécs, 2009. 65-86.old.

Stipta I.: Bruckner Győző (1877-1962). Gerundium 3 (2012) 15-24. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu